

БАНКОВАТА ЛИКВИДНОСТ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2013-2016 ГОДИНА

Докт. Милен Георгиев,
Държавен фонд „Земеделие“ – РА гр. София

Резюме: При оценяването на ликвидността се проследяват възможностите на банката да посреща своите текущи задължения и да удовлетворява приемливите кредитни заявки от страна на клиентите. През 2016 г. активите на банковата система в Република България нарастват, а ликвидната ѝ позиция се засилва. След резкия спад на активите в банковата система (главно дължащ се на фалилта на Корпоративна търговска банка), доверието на хората се възстановява и капиталите отново се връщат в банковата система – тенденция, запазваща се и през тази година.

Ключови думи: банки, банкова ликвидност, банкова система

Въведение

Във финансовата структура на една банка дълговете са преобладаващи и поради тази причина от основно значение за нейното опериране са привлечените капитали. Изхождайки от това, особено важни са проблемите, свързани с анализа и последващото управление на ликвидността.¹ Способността да се погасяват текущи задължения, когато станат дължими, се нарича ликвидност.² Платежоспособността от своя страна показва способността да се покриват всички дългове, а не само текущите. За да са ликвидни активите, трябва да съществува възможността сравнително бързо, лесно, без или с незначителни рискове от загуби да се преобразуват в парични средства. Банковата ликвидност е модифицирано понятие – тя изразява способност на една банка да посреща своите текущи задължения (очаквани и неочаквани).

Финансовият синтез на баланса дава добра основа за анализ не само на ликвидността и платежоспособността, но и на цялостното финансово състояние на банката.³

¹ Вџтев, Ж. Анализ на банковата дейност. Русе, Авангард принт, 2015, с. 107

² Терминът “ликвидност” произхожда от латинското liquidus, който означава “течащ”, “който се изменя непрекъснато”

³ Адамов, В. Управление на капиталите в търговската банка. Свищов, 2013, с. 112

Целта на доклада е да се анализира изменението на банковата ликвидност от началото на 2013 г. до второто тримесечие на 2016 г. **Обект** на изследването е банковата ликвидност на Република България през горепосочения период. **Предметът** на доклада е насочен към проследяване на изменението на банковата ликвидност през разглеждания период чрез подхода за анализ на ликвидността „като запас”. Коефициентите на ликвидност дават представа за конкретната ситуация, в която се намира банката.⁴ Общоприето е промените в ликвидността да се установяват като се съпоставят показателите, изчислени на базата на няколко последователни периода.

Основните **задачи**, които се поставят в изследването, са:

- очертаване на изменението на банковите активи и в частност на ликвидните активи;
- представяне на различни коефициенти на ликвидност от формулния апарат на методологията за анализ на ликвидността „като запас”;
- емпирично тестване на вече представените техники за анализ на банковата ликвидност.

1. Основни подходи за анализ на ликвидността

Проблемите с ликвидността при банките са често срещани в краткосрочен план. Дължат се най-вече на несъответствие в резултата на входящите и изходящите парични потоци. Недостигът на ликвидност може да се покрие сравнително бързо със средства от други банки (краткосрочен заем) или чрез продажба на високоликвидни активи. Превишението на изходящите парични потоци над входящите за продължителен период, в комбинация с невъзможността това да се компенсира с краткосрочно набавяне на средства, води до нуждата от анализ на факторите, довели до това състояние и респективно отговор на това с вземането на акуратни мерки.

При анализа на ликвидността в литературата и практиката се очертават два основни подхода:

- анализ на ликвидността “като запас” (статистичен подход);
- анализ на ликвидността “като поток” (динамичен подход).

Целта на анализа на ликвидността “като запас” е чрез използването на различни методи да се потвърди наличието на връзка и зависимост между отделните групи активи спрямо останалите или между

⁴ **Вътев, Ж.** Анализ на банковата дейност. Русе, Авангард принт, 2015.

конкретни техни вътрешни елементи. Въз основа на това може да се даде оценка на ликвидното състояние на дадена банка.

Най-често използван измежду целия формулен апарат, с който разполага анализа на ликвидността „като запас”, е коефициентът на обща ликвидност.⁵ Той се изчислява по следния начин:

$$(1.1) \quad \text{Коеф. на обща ликвидност} = \frac{\text{Високоликвидни активи}}{\text{Сума на банковите активи}}$$

Като допълнение може да се разгледа и коефициентът на ликвидните активи. Той показва каква част от текущите банковни задължения са покрити с ликвидни активи. Изчислява се както следва:

$$(1.2) \quad \text{Коеф. на ликв. активи (КЛА)} = \frac{\text{Сума на ликвидните активи}}{\text{Обща сума на пасивите}}$$

Резултатите от пресмятането на коефициентите на ликвидност (всички коефициенти от методиката на анализа на ликвидността „като запас”) може да доведе до 3 базови постановки:

- *КЛА по-малък от единица*: тъй като част от банковите капитали са обездвижени, това я поставя в една неблагоприятна ситуация;
- *КЛА е единица*: това е резултат, който отново изисква да се определи възвръщаемостта на кредитите, ценните книжа и влоговете. Особено внимание заслужават кредитите, които вероятно се финансират с ресурси със срокове, по-кратки от сроковете на превръщането им в налични пари.
- *КЛА по-голям от единица*: при подобен резултат на коефициента банката не би следвало да има недостиг на парични средства и ликвидността трябва да е достатъчна.

Разбира се някои от коефициентите (например представените) не могат да бъдат равни или по-големи от единица, тъй като те са съотношение на част към цяло.

Когато ликвидността се изследва „като поток”, тя се оценява за определен период. Ударението пада върху анализ на входящите и изходящите парични потоци на банката. Банката е ликвидна тогава, когато успее да синхронизира паричните потоци, така че да са разпределени във времето с цел непрекъсване на банковите операции.

⁵ Пак там. с. 110.

2. Емпиричен анализ на банкова ликвидност в България

Както беше уточнено в началото, проучването обхваща периода от началото на 2013 г. до юни 2016 г., като данните се анализират на шестмесечна база. За по-голяма точност на изследваните показатели е удачно банките да бъдат разпределени в отделни групи. В доклада се използва групиране по модела на БНБ, а именно – според размера на активите.⁶

В **Таблица 1** се проследява изменението на банковите активи в периода от началото на 2013 г. до средата на 2016 г.

Таблица 1. Размер и изменение на банковите активи по групи
(в хил. лв.)

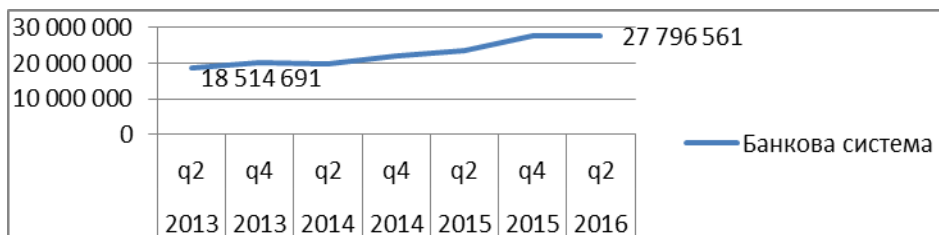
Период	Активи					
	Банкова система	Група 1	Група 2	Група 3	Изменение	
2013	q2	83 169 853	41 470 088	36 331 253	5 368 512	
2013	q4	85 746 670	42 511 878	37 811 402	5 423 390	3.05%
2014	q2	79 920 543	43 790 332	30 717 534	5 412 677	-7.04%
2014	q4	85 134 799	46 183 296	32 945 623	6 005 880	6.32%
2015	q2	83 884 258	47 022 914	33 345 941	3 515 403	-1.48%
2015	q4	87 524 257	50 157 997	33 995 963	3 370 297	4.25%
2016	q2	88 650 280	51 100 013	35 201 838	2 348 429	1.28%

От таблицата се вижда, че има сътресение и спад през второто тримесечие на 2014 г. в банковите активи. То се дължи на фалита на Корпоративна търговска банка (КТБ). След това се наблюдава възстановяване и растеж на банковите активи, тъй като доверието в банковата система се подновява и капиталите се завръщат в банките.⁷

Същевременно на **Фигура 1** са отразени ликвидните активи през разглеждания период. От нея се вижда, че ликвидните активи в банковата система имат устойчив растеж, аналогично на общата сума на активите. Освен това от фигурата личи, че банките предприемат бързи и адекватни мерки, за да си набавят достатъчно ликвидности, с които да могат да посрещнат евентуално теглене на средства от разтревожени клиенти след фалита на КТБ.

⁶<http://bnb.bg/BankSupervision/BSCreditInstitution/BSCIFinansReports/BSCIFRBankingSystem/index.htm>. 2016. 18.09.2016 г.

⁷<http://bnb.bg/BankSupervision/BSCreditInstitution/BSCIFinansReports/BSCIFRBankingSystem/index.htm>. 2016 г. 28.09.2016 г.

Фиг. 1. Ликвидни активи в банковата система (хил. лв.).

На Таблица 2 са представени коефициентите на обща ликвидност и ликвидни активи:

Таблица 2. Коефициенти на обща ликвидност и ликвидни активи

Период	Коефициент на обща ликвидност				Коефициент на ликвидни активи			
	Банкова система	Група 1	Група 2	Група 3	Банкова система	Група 1	Група 2	Група 3
2013 q2	0.22	0.22	0.24	0.18	0.26	0.25	0.28	0.18
2013 q4	0.23	0.21	0.27	0.21	0.27	0.24	0.32	0.20
2014 q2	0.25	0.24	0.27	0.20	0.29	0.28	0.32	0.19
2014 q4	0.26	0.24	0.29	0.24	0.30	0.28	0.34	0.24
2015 q2	0.28	0.26	0.30	0.43	0.33	0.31	0.34	0.41
2015 q4	0.32	0.30	0.32	0.45	0.37	0.36	0.37	0.45
2016 q2	0.31	0.30	0.32	0.53	0.37	0.36	0.37	0.55

Изхождайки от данните в Таблица 2, може да се заключи, че по показателя обща ликвидност банките са стабилни, но през последната година се забелязва тенденция на свръхликвидност (коефициентът е над 0.30, което се приема за горна граница на добрата ликвидност). Разбира се, като се има предвид че коефициентът на ликвидните активи не може да бъде равен или по-голям от 1, трябва да се обърне внимание на пасивите по падежни интервали и най-вече на тези с падеж „до 7 дни” и „от 8 дни до 1 месец”⁸. За целите на допълнително изследване коефициентът може да се модифицира по следният начин:

$$(2.1) \text{ Модиф. коеф. на ликв. активи} = \frac{\text{Сума на ликвидните активи}}{\text{Пасиви с падежи "до 7 дни" и "от 8 дни до 1 месец"}}$$

⁸ Наредба №11 на БНБ – http://www.bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_law/regulations_liquiditymanage_bg.pdf. 2016. 26.09.2016 г.

Заклучение

Финансовата стабилност играе решаваща роля във финансовата система и в икономиката като цяло. При нарастващия брой на финансовите институции с дейност в една или повече държави/континенти глобалната финансова стабилност придобива още по-голямо значение.

На база представените емпирични данни и получените резултати от изследването на ликвидността като елемент на банковия рейтинг, могат да се направят следните **изводи**:

- банките в България през 2016 г. са в тенденция на повишаваща се ликвидност и дори изпадат в положение на свръхликвидност;
- кредитните институции трябва да обърнат специално внимание на предписанията на Наредба №11 на БНБ и по точно да изследват първите два падежни интервала („до 7 дни” и „от 8 дни до 1 м.”);
- банките следва да изследват каква част на свръхликвидността се дължи на ниските лихви по депозитите и кредитите.

Като препоръка към мениджмънта може да се отправи това, че е необходимо да се обръща постоянно внимание върху банковата ликвидност, ръководейки се от предписанията на БНБ и международните такива (Базел III), тъй като ликвидността е един от най-важните показатели, които трябва да бъде следен и изследван.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Вътев, Ж.** Анализ на банковата дейност / Жельо Вътев. – Русе : Авангард принт, 2015. ISBN: 978-954-337-265-2
2. **Божинов, Б.** Въведение в банковото дело / Божидар Божинов. – Свищов : АИ “Ценов”, 2013. ISBN: 978-954-23-0818-8
3. **Практически** банков мениджмънт / Емил Михайлов и др. – Велико Търново : Абагар, 2002. ISBN: 954-427-464-2
4. **Адамов, В.** Управление на капиталите в търговската банка / Величко Адамов- Свищов : АИ “Ценов”, 2013. ISBN: 978-954-23-0914-7
5. <http://bnb.bg/>
6. <https://www.ecb.europa.eu/>